

Sygn. akt I ACa 924/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lipca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Paweł Rygiel (spr.)

Sędziowie: SSA Grzegorz Krężolek

SSA Beata Kurdziel

Protokolant: Michał Góral

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 lipca 2023 r. w Krakowie

sprawy z powództwa (...) Bank S.A. z siedzibą w W.

przeciwko I. N.

o zapłatę

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 21 maja 2021 r., sygn. akt I C 1188/20

1. oddala apelację;

2. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

sygn. akt I ACa 924/21

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 3 lipca 2023 roku

Strona powodowa (...) Bank S.A. w W., w pozwie skierowanym przeciwko I. N., wniosła o zasądzenie od pozwanej kwoty 471.185,37 zł wraz z odsetkami za opóźnienie w wysokości dwukrotności oprocentowania umownego, które na dzień sporządzenia pozwu wynoszą 8,64% w skali roku, ale nie więcej niż odsetki maksymalne za opóźnienie, liczonymi od dnia 22 lipca 2019 r. do dnia zapłaty, kwoty 15.001,99 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, kwoty 83.097,25 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Swoje żądanie wywodziła z tego, iż strony zawarły umowę kredytu hipotecznego indeksowanego kursem CHF z dnia 5 sierpnia 2008 r., gdzie pozwana zaprzestała terminowej spłaty rat, wobec czego była wzywana do zapłaty, a następnie pismem z dnia 2 czerwca 2017 r. umowa została jej wypowiedziana.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości i podniosła zarzuty nieważności umowy. W ocenie pozwanej postanowienia umowne dotyczące waloryzacji kursem CHF są abuzywne. Pozwana zakwestionowała skuteczność

wypowiedzenia umowy kredytu podnosząc, że w chwili jego dokonywania nie istniało jej zobowiązanie. Ponadto pozwana wskazała, że kredyt został zaciągnięty przez nią i męża, który zmarł w dniu 30 marca 2014 r. Zdaniem pozwanej, zobowiązanie które zaciągnęli nie jest solidarne, a zatem nie może ona ponosić odpowiedzialności za K. N. ponad udział, która otrzymała w spadku. Pozwana podniosła także zarzut przedawnienia odsetek kapitałowych za okres wcześniejszy niż 3 lata przed wniesieniem pozwu.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 maja 2021 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo i zasądził od powoda (...) Bank S.A. z siedzibą w W. na rzecz pozwanej I. N. kwotę 10 817 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd I instancji poczynił ustalenia faktyczne co do zawarcia w dniu 5 sierpnia 2008 r. pomiędzy stroną powodową (ówcześnie działającą pod nazwą (...) Bank S.A.), a pozwaną I. N. oraz K. N. umowy kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego kursem CHF. Bank udzielił pozwanej i K. N. kredytu w kwocie 234.012,95 zł indeksowanego kursem CHF, jednocześnie wskazując, że w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu wynosiłaby 123.424,55 CHF, jednak rzeczywista wartość kredytu zostanie określona po wypłacie ostatniej transzy kredytu. W umowie zawarto postanowienie, że kredytobiorca oświadcza, że jest świadomy ryzyka kursowego związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko (§ 1 ust.1 umowy). Spłata kredytu miała nastąpić w 336 równych ratach kapitałowo - odsetkowych do (§ 1 ust. 2 umowy). Rata kapitałowo- odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia niniejszej umowy wynosiłaby równowartość 716,21 CHF jednak rzeczywista wysokość rat odsetkowych lub rat kapitałowych miała zostać określona w harmonogramie spłat (§ 1 ust. 4 umowy). Rzeczywista roczna stopa oprocentowania wynosiła 5,58 %.

Prawnym zabezpieczeniem spłaty kredytu została ustanowiona hipoteka kaucyjna na nieruchomości KW nr (...).

Stosownie do treści § 9 ust. 2 umowy w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków miała być przeliczana do CHF według kursu kupna walut określonego w Tabeli kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków. W § 10 ust. 1 umowy kredytobiorcy zobowiązali się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo- odsetkowych i odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat. Wysokość zobowiązania miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego Bankowej Tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty (§ 10 ust. 3 umowy).

Wskazał Sąd na zapisy § 14 umowy dotyczące naliczania odsetek karnych.

Stosownie do treści § 22 ust. 1 umowy, w razie stwierdzenia przez bank, że warunki udzielonego kredytu nie zostały spełnione lub w razie zagrożenia terminowej spłaty kredytu z powodu złego stanu majątkowego kredytobiorcy, w szczególności w przypadku niespłacenia dwóch rat odsetkowych lub odsetkowo- kapitałowych, bank był uprawniony do wypowiedzenia umowy kredytu w całości lub w części. Okres wypowiedzenia wynosił 30 dni (§ 22 ust. 2 umowy). Po upływie okresu wypowiedzenia kredytobiorcy zobowiązali się do niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami za okres korzystania z kredytu (§ 22 ust. 3 umowy).

Ogólne warunki umowy znajdujące zastosowanie do umowy kredytu zostały zawarte w Regulaminie do umowy kredytu hipotecznego.

Sąd poczynił ustalenia co do uruchomienia kredytu w sierpniu i wrześniu 2008 r. w dwóch transzach.

Wskazał także na zawierane aneksy. M.in. aneksem nr (...) z dnia 19 stycznia 2010 r. zmodyfikowano treść § 10 umowy. Zgodnie z § 10 umowy kredytobiorca zobowiązał się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo- odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat. Zgodnie z § 10 ust. 3 umowy wpłaty na rachunek wskazany w harmonogramie winny być dokonywane w złotych polskich. Wysokość zobowiązania miała być ustalana jak równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut ustalanego przez NBP. Kredytobiorcy złożyli oświadczenie, że zostali poinformowani, że w

okresie obowiązywania aneksu może nastąpić w zależności od wahań kursu polskiego złotego oraz CHF podwyższenie kwoty kredytu, a w konsekwencji całkowitego kosztu kredytu.

W dniu 29 września 2010 r. strona powodowa zawarła z pozwaną i K. N. aneks nr (...) do umowy. Aneksem zmieniono zasady spłaty kredytu wskazując, że spłata kredytu nastąpi w 426 miesięcznych ratach. Aneksem nr (...) zmieniono § 1 ust.4 umowy wskazując, że rata kapitałowo- odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia aneksu wynosiłaby równowartość 449,78 CHF jednak rzeczywista wysokość rat odsetkowych lub rat kapitałowych miała zostać określona w harmonogramie spłat.

Następnie strona powodowa zawarła z pozwaną i K. N. aneksy nr (...) do umowy, w których udzielono im karencji w spłacie raty kredytowych.

K. N. zmarł (...) r., a spadek po nim na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyli I. N. w 4/14 części, S. N., B. N., J. N. i R. N. w 3/16 części.

Pozwana została wezwana do spłaty zaległości oraz o pouczenia o możliwości restrukturyzacji kredytu pismem z dnia 14 marca 2017 r. Oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytu bank skierował do pozwanej pismem z dnia 2 czerwca 2017 r. Pismem z dnia 31 sierpnia 2017r. strona powodowa wezwała pozwaną do zapłaty całego zadłużenia z umowy kredytu.

Następnie Sąd poczynił ustalenia dotyczące przebiegu spotkania w banku, gdy zawierana była sporna umowa, udzielanych pozwanej i jej mężowi pouczeń, ich wiedzy na temat ryzyka kursowego.

W rozważaniach prawnych Sąd I instancji wskazał, że strona powodowa nie sprostала obowiązkowi wynikającemu z ogólnych reguł dowodowych z art. 6 k.c. i 232 k.p.c., i nie wykazała skuteczności złożonego wypowiedzenia oraz istnienia i wysokości dochodzonego roszczenia.

Uznał Sąd za nieskuteczne złożone przez bank oświadczenia o wypowiedzeniu umowy kredytu tylko jednemu z kredytobiorców tj. wyłącznie pozwanej. Bank winien bowiem skierować oświadczenie również do pozostałych spadkobiorców K. N., którzy stali się współkredytobiorcami. Co więcej, strona powodowa nie dopełniła również względem spadkobiorców zmarłego obowiązków poprzedzających wypowiedzenie umowy kredytu, tj. nie wezwała ich do zapłaty zadłużenia w terminie 14 dni i nie poinformowała ich o możliwości złożenia wnosku o restrukturyzację zadłużenia. W związku z tym wypowiedzenie umowy kredytu tylko jednemu z współkredytobiorców jako sprzeczne z art. 75 c ust. 1 u.p.b. należało uznać za nieważne.

W ocenie Sądu przedmiotowa umowa kredytu jest nadto nieważna. Pozwana zarzuciła przedmiotowej umowie, iż bank zastosował w niej niedozwolone klauzule umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Kwestionowane klauzule dotyczą zasad przeliczania kwoty kredytu po kursie kupna waluty CHF (§ 1 ust. 1 umowy), wysokości rat kredytu po kursie sprzedaży waluty CHF (§ 9 ust. 2 umowy). Pozwana podniosła, że stwierdzenie nieważności klauzuli przeliczeniowej pociąga za sobą nieważność całej umowy.

W niniejszej sprawie została zawarta umowa o kredyt indeksowany kursem franka szwajcarskiego CHF. Konstrukcja kredytu przedstawiała się w ten sposób, że kwota była w umowie wyrażona w PLN, kredyt miał zostać faktycznie wypłacony w złotych, następnie dla celów ustalenia wysokości zobowiązania miał zostać przeliczony na walutę CHF, która to operacja prowadziła do ustalenia wysokości zobowiązania kredytobiorców – od kwoty zobowiązania wyrażonej w CHF miały być liczone odsetki, kredyt miał być następnie spłacany w złotych, przy czym każda rata spłacana w złotych miała być kolejno przeliczana na CHF. Wszystkie przeliczenia miały być dokonywane w oparciu o tabele kursów waluty obowiązujące w banku.

Sąd wskazał na okoliczności świadczące o występowaniu przez pozwaną w stosunku z bankiem, jako konsumenta. Warunki przedmiotowej umowy poza wybraniem kwoty kredytu nie były indywidualnie uzgadniane z pozwaną. Bank sformułował treść umowy, regulamin, aneksy do umowy i pozwana mogła wyłącznie podpisać umowę lub zrezygnować

z jej zawarcia. Strona powodowa nie wykazała, aby warunki umowy były z pozwaną indywidualnie negocjowane. Podkreślić w tym miejscu należy, że przedstawiciel banku nie zwracał uwagi pozwanej na niebezpieczeństwo związane z możliwością jednostronnego ustalenia przez bank kursów waluty, a pozwana nie była świadoma ww. niebezpieczeństwa. Należy zaznaczyć, że umowa była tak skonstruowana, iż bank w sposób zupełnie arbitralny ustalał wysokość kursu, po którym zostanie dokonane przeliczenie PLN do CHF. W ocenie Sądu sposób przeliczenia wypłaconego w złotych kredytu i spłaconych złotych rat, odwołujący się do tabeli kursowej banku, ukształtował prawa i obowiązki konsumenta w sposób rażąco sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszając jego interesy.

Sąd podkreślił, że dokonuje się oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone według stanu z chwili zawarcia umowy, zatem nie ma znaczenie podnoszona przez bank okoliczność, że później strony zawarły aneks zmieniający sposób przeliczania i spłaty rat według kursu sprzedaży CHF ustalanego przez NBP.

W przedmiotowej sprawie bank nie przedstawił żadnej rzetelnej informacji o obciążającym klienta ryzyku kursowym i zagrożeniach związanych z zawarciem przedmiotowej umowy, przerzucając całe ryzyko odpowiedzialności z zawartej umowy na konsumenta. W efekcie mimo spłacania umowy kredytu, obciążenie kredytem w przeliczeniu na PLN znacznie wzrosło o czym klient nie był rzetelnie informowany i warunki takie nie zostały z nim indywidualnie uzgodnione. Istnieją zatem podstawy do uznania umowy za nieważną, tym bardziej że pozwana akceptowała takie unieważnienie.

Sąd zaznaczył, że podstawą żądania strony powodowej była wyłącznie umowa kredytu, w oparciu o którą zostało sformułowane żądanie dochodzone niniejszym pozwem. Sąd jest związany podstawą żądania i nie mógł wyrokować z uwzględnieniem innego stanu faktycznego niż ten, który był wywodzony przez powoda. Powództwo podlegałoby oddaleniu nie tylko z uwagi na nieprawidłowe wypowiedzenie umowy, ale również ze względu na jej nieważność.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd oddalił powództwo.

O kosztach orzekł w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik postępowania określoną w art. 98 § 1 k.p.c.

Strona powodowa wniosła apelację od wyroku, zaskarżając go w całości i zarzucając nierozpoznanie przez Sąd istoty sprawy na skutek:

- braku dążenia przez Sąd do utrzymania umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej zawartej zgodną wolą przez strony, której skuteczność została potwierdzona zawartymi aneksami do umowy;

- braku pouczenia pozwanej o skutkach nieważności umowy, w tym o roszczeniach przysługujących powodowi w takim wypadku i braku odebrania przez Sąd od pozwanej oświadczenia materialnoprawnego, że pomimo świadomości o skutkach nieważności umowy wyraża ona wolę unieważnienia umowy;

Zarzuciła także naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, a nie wszechstronnej oceny materiału dowodowego, tj.:

- dokonanie ustaleń sprzecznych z treścią materiału dowodowego, w szczególności treści umowy kredytu hipotecznego i sprzeczne z treścią tej umowy przyjęcia, że powód mógł dowolnie, w sposób niczym nieograniczony ustalać Tabelę Kursów, podczas gdy w §6 ust. 1 umowy kredytu wskazano, że Tabela Kursów to Tabela obowiązująca o określonej godzinie każdego dnia, ustala na podstawie kursu obowiązującego na rynku międzybankowym i po ogłoszeniu kursów średnich waluty indeksacyjnej przez NBP, sporządzana o godzinie 16:00 każdego dnia roboczego i obowiązująca przez cały następny dzień roboczy, a zatem niemożliwe byłoby, aby powód dowolnie ustalał kursy w oderwaniu od rynku międzybankowego i kursów średnich Narodowego Banku Polskiego;

- dowolnym ustaleniu, że klauzule indeksacyjne stanowią postanowienia niedozwolone, podczas gdy postanowienia te nie naruszają dobrych obyczajów, ani nie naruszają interesów kredytobiorców w sposób rażący;

- pominięciu przez Sąd faktu, że zgodną wolą stron został zawarty aneks nr (...) z dnia 19.01.2010 r. w którym zgodną wolą stron zostało wprowadzone odesłanie do kursu sprzedaży NBP, zamiast odesłania do bankowych tabel kursowych, a zatem zgodną wolą stron została wyeliminowana ewentualna abuzywność postanowień indeksacyjnych;

- błędnym ustaleniu, że umowa nie została wypowiedziana w sposób prawidłowy, ponieważ wezwanie i wypowiedzenie umowy nie zostało skierowane również do spadkobierców drugiego z kredytobiorców, podczas gdy powód mógł wypowiedzieć umowę kredytu wyłącznie pozwanej, która jest kredytobiorczynią, która podjęła się wykonać w całości zobowiązanie zgodnie z art. 69 ustawy Prawo bankowe;

Wreszcie zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z postanowieniami § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 3 umowy kredytu w zw. z § 6 ust. 1 umowy kredytu w zw. z art. 1 k.c. poprzez wadliwą ich wykładnię wyrażającą się w przyjęciu, że postanowienia indeksacyjne kredytu rażąco naruszały dobre obyczaje i jednocześnie interes kredytobiorców, ponieważ pozwalały bankowi dowolnie ustalać kursy waluty, do której był indeksowany kredyt, podczas gdy w rzeczywistości mechanizm ten ujęty w umowie, wskazywał, że kursy te były określane o konkretnej godzinie, w oparciu o rynek międzybankowy, zatem na podstawie czynników obiektywnych i niezależnych od powoda;

- art. 69 ust. 2 pkt 4a w zw. z art. 69 ust. 3 i zw. z art. 75b ustawy Prawo bankowe oraz w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw - poprzez ich niewłaściwe niezastosowanie, wskutek czego pomimo wejścia w życie powyższych przepisów postanowienia indeksacyjne utraciły abuzywny charakter w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., gdyż od wejścia w życie powyższej nowelizacji Prawa bankowego zobowiązana mogła spłacać raty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacji pozyskując ją na rynku na akceptowalnych przez siebie zasadach i bez konieczności korzystania z pośrednictwa banku i oferowanych przezeń kursów wymiany,

- art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. przepisy wprowadzające kodeks cywilny oraz art. 41 prawa wekslowego poprzez ich niezastosowanie do spornej umowy, w sytuacji, gdy rekonstrukcja norm umownych w oparciu o powołane przepisy doprowadziłaby do utrzymania mechanizmu indeksacji i charakteru umowy w oparciu o przepis, który nie odsyła do ustalonych zwyczajów, za to realizuje postulat utrzymania umowy i to w kształcie nienaruszającym prawa wspólnotowego;

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie tj. uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień w zakresie odesłania do bankowych tabel kursowych jest niemożność dalszego trwania umowy w ustalonym przez strony kształcie, czyli jej nieważność, podczas, gdy taki skutek przez art. 385¹ § 1 i 2 k.c. nie jest przewidziany, a za hipotetycznie abuzywne może zostać uznane wyłącznie odesłanie do czynnika kompetencyjnego w postaci bankowej tabeli kursów,

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez przyjęcie nieważności umowy pomimo braku pouczenia przez Sąd pozwanej o skutkach nieważności umowy, w tym przysługujących powodowi roszczeniach w razie uznania umowy za nieważną oraz braku odebrania przez Sąd od pozwanej oświadczenia czy ma świadomość skutków uznania umowy za nieważną i czy mając ich świadomość wyraża wolę unieważnienia umowy.

Strona powodowa wniosła o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na brak rozpoznania przez Sąd I instancji istoty sprawy, ewentualnie o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości. Domagała się również zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania przed Sądami I i II instancji według norm przepisanych.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od strony powodowej kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W toku postępowania apelacyjnego Sąd, w trybie art. 156¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., poinformował strony postępowania o prawdopodobnym wyniku sprawy, w tym przede wszystkim o ocenie prawnej spornych postanowień umownych i wynikających stąd konsekwencji. W związku z tym pouczył pozwaną o skutkach ewentualnego niezwiązania jej, jako konsumenta, niedozwolonymi klauzulami oraz skutkach ewentualnej nieważności zawartej przez strony umowy kredytowej, zakreślając pozwanej termin do złożenia oświadczenia, czy wyraża wolę utrzymania łączącej strony umowy, czy też domaga się stwierdzenia jej nieważności.

W wyznaczonym terminie I. N. złożyła oświadczenie, że domaga się stwierdzenia nieważności umowy kredytu hipotecznego z dnia 5 sierpnia 2008 r.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony powodowej jako niezasadna podlegała oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy podnieść, że nie był zasadny najdalej idący zarzut apelacji, dotyczący nierozpoznania istoty sprawy.

W judykaturze pojęcie „nierozpoznanie istoty sprawy” jest rozumiane jednolicie. W wyrokach: z dnia 9 stycznia 2001 r., I PKN 642/00 (OSNAPiUS, 2002 Nr 17, poz. 409), z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00 (OSNP 2004, Nr 3, poz. 46), z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00 (OSP 2003, Nr 3, poz. 36), z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 293/02 (LexPolonica nr 405129), z dnia 24 marca 2004 r., I CK 505/03 (Monitor Spółdzielczy 2006, nr 6, s. 45) oraz z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11 (OSNP 2012, nr 15-16, poz. 199) przyjęto, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Podobnie w wyroku z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10 (LEX nr 784969) Sąd Najwyższy przyjął, że pojęcie "istoty sprawy" dotyczy jej aspektu materialnoprawnego i zachodzi w sytuacji, gdy sąd nie zbadał podstawy materialnoprawnej dochodzonych roszczeń, jak też skierowanych przeciwko nim zarzutów merytorycznych, tj. nie odniósł się do tego, co jest przedmiotem sprawy uznając, że nie jest to konieczne z uwagi na istnienie przesłanek materialnoprawnych, czy procesowych unicestwiających dochodzone roszczenie. W wyroku z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11 (LEX nr 1110971) uznano, że nierozpoznanie istoty sprawy dotyczy niezbadania roszczenia będącego podstawą powództwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie strony powodowej, wywodzone z wypowiedzenia umowy kredytowej łączącej strony, zostało merytorycznie ocenione przez Sąd I instancji. Sąd Okręgowy przeprowadził właściwie postępowanie dowodowe i dokonał oceny zgromadzonych dowodów, na podstawie czego poczynił ustalenia faktyczne w sprawie istotne dla zbadania zasadności żądania pozwu. Dokonał oceny prawnej łączącej strony umowy kredytowej i wskazał w sposób szczegółowy z jakich przyczyn uznał oświadczenie o wypowiedzeniu umowy za nieskuteczne, co samo w sobie stanowiło podstawę do oddalenia powództwa. Nadto Sąd dokonał oceny postanowień samej umowy kredytowej indeksowanej do CHF, podnosząc że jest ona nieważna w całości co poparł stosowną argumentacją. Wbrew zarzutom strony powodowej Sąd I instancji wskazał, że zgodnie ze stanowiskiem pozwanej umowa była nieważna w całości, brak było możliwości utrzymania umowy w pozostałej części, niezawierającej niedozwolonych postanowień umownych. Ponadto w toku postępowania apelacyjnego pozwana została pouczona przez Sąd II instancji o skutkach ewentualnego niezwiązania jej, jako konsumenta, niedozwolonymi klauzulami oraz skutkach ewentualnej nieważności umowy kredytowej. Pozwana w odpowiedzi na wezwanie Sądu oświadczyła, że nie wyraża woli utrzymania umowy i domaga się stwierdzenia jej nieważności. Nie był również zasadny zarzut powodowego banku, iż istniała możliwość utrzymania umowy poprzez rekonstrukcję norm umownych, wprowadzenie zastępczej regulacji w miejsce niedozwolonych postanowień i doprowadzenie do utrzymania mechanizmu indeksacji i charakteru spornej umowy na zasadzie art. 358 § 2 k.c. Przepis ten nie ma bowiem charakteru normy dyspozytywnej w rozumieniu wynikającym z orzecznictwa TSUE. Nadto rozważania w tym zakresie są bezprzedmiotowe, skoro pozwana złożyła jednoznaczne oświadczenie o

braku woli utrzymania spornej umowy. Zatem doszło do rozpoznania istoty sprawy, w tym zbadania ważności zawartej umowy kredytowej.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie podziela ustalenia stanu faktycznego dokonane przez Sąd I instancji które zostały ustalone prawidłowo, z poszanowaniem reguł wyrażonych w przepisie art. 233 § 1 k.p.c., co sprawiło, że tutejszy Sąd Apelacyjny przyjął go za własny.

Sąd Apelacyjny nie podziela oceny Sądu Okręgowego, iż oświadczenie banku o wypowiedzeniu umowy kredytowej pozwanej I. N. nie mogło być skuteczne, skoro nie zostało wypowiedziane wobec wszystkich kredytobiorców. Umowa z dnia 5 sierpnia 2008 r. została zawarta pomiędzy stroną powodową, a pozwaną I. N. oraz jej mężem K. N.. Małżonkowie byli zatem współkredytobiorcami, a zobowiązanie do spłaty kredytu ciążyło na nich jako wynikające ze wspólności majątkowej małżeńskiej. Po śmierci K. N. doszło do ustania wspólności majątkowej małżonków, zaś w miejsce K. N. weszli jego następcy prawni i ich zobowiązanie stało się solidarne. W tej sytuacji, w ocenie Sądu Apelacyjnego, brak jest przeszkód do złożenia skutecznego oświadczenia o wypowiedzeniu umowy tylko jednemu z dłużników solidarnych.

Należało jednakże podzielić ocenę Sądu I instancji dotyczącą uznania umowy kredytu za nieważną, z uwagi na zawarte postanowienia abuzywne. Nie budziło wątpliwości Sądu, iż postanowienia § 1 ust. 1 oraz § 9 ust. 2 umowy łączącej strony mają niedozwolony charakter. W ocenie Sądu Apelacyjnego abuzywność przedmiotowych postanowień umownych wynika z ich niejasności, pozostawienia Bankowi swobody w ustalaniu zasad kreowania ostatecznej wysokości wzajemnych świadczeń, jak też przewidzenia mechanizmu odmiennego kursu walutowego dla ustalenia świadczenia banku i kredytobiorcy. Wymaga również podkreślenia, że niezależnie od powyższego, sporne postanowienia umowne mieściły w sobie klauzulę walutowości – przewidywały bowiem, że jakkolwiek świadczenia stron miały być płacone w walucie krajowej, to waluta obca będzie walutą rozliczeniową. W związku z tym wskazać należy, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w wyroku z dnia 10 czerwca 2021 r. (sprawa C-776/19) stwierdził m.in., że „wykładni art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowy kredytu, przewidujące, iż waluta obca jest walutą rozliczeniową (...) i powodujące skutek w postaci ponoszenia ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, są objęte zakresem tego przepisu, w wypadku gdy warunki te określają istotny element charakteryzujący wspomnianą umowę”, jak też, że wykładni art. 3 ust.1 powołanej wyżej dyrektywy należy dokonywać w ten sposób, że „warunki umowy kredytu, przewidujące, iż waluta obca jest walutą rozliczeniową (...) i powodujące skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógł racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, iż ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków”.

Jest oczywiste, że sporne klauzule indeksacyjne określały istotny element charakteryzujący zawartą przez strony umowę. W rzeczywistości bowiem dotyczyły głównych postanowień umownych, wpływających na wysokość głównych świadczeń stron. Stanowiły jej istotę, wyróżnik, tworząc charakterystykę umowy.

Nie budzi także wątpliwości, że ryzyko zmian kursowych waluty rozliczeniowej w całości zostało przerzucone na konsumenta. Oczywiście zmiany te, w zależności od kierunku zmian kursowych, mogły być korzystna bądź niekorzystne dla kontrahenta banku. Jednak - to co istotne - ryzyko zmian niekorzystnych było nieograniczone. Tym samym, w świetle treści umowy, konsekwencje nadzwyczajnej deprecjacji waluty krajowej obciążały wyłącznie i w całości kredytobiorcę. W szczególności w umowie brak jest zastrzeżenia, że w razie istotnej, w oznaczonych w umowie granicach, deprecjacji waluty krajowej, dalsze konsekwencje tych niekorzystnych zmian będą obciążały obie strony. W rezultacie kredytobiorcy – konsumenci zostali w sposób nieograniczony obciążeni nieproporcjonalnym ryzykiem kursowym, w tym także takim, który nie mieścił się w przewidywalnych w dacie zawarcia umowy granicach.

Skoro zatem umowa kredytu była nieważna, a pozwana została prawidłowo pouczona o skutkach nieważności i nie wyraziła woli utrzymania umowy, to pomimo prawidłowego wypowiedzenia umowy roszczenie powodowego banku o zapłatę z tytułu niespłaconej umowy kredytu nie zasługiwało na uwzględnienie.

W toku postępowania apelacyjnego strona powodowa przedstawiła w piśmie z dnia 22 czerwca 2023 r. stanowisko, iż w związku z możliwym uznaniem umowy za nieważną, Sąd winien zbadać dochodzone roszczenie, również na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Przedłożyła skierowane do pozwanej I. N. wezwanie do zapłaty z dnia 13 czerwca 2023 r., w którym wezwała pozwaną do zapłaty kwoty łącznej 393 368,38 zł w tym: 236 414,89 zł tytułem zwrotu nienależnie spełnionego przez bank świadczenia – kapitału udzielonego kredytu na podstawie umowy z dnia 05.08.2008 r. oraz kwoty 156 953,49 zł tytułem wynagrodzenia za korzystanie z kapitału za okres od dnia udostępnienia kapitału do dnia 12.06.2023 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w badanej sprawie strona powodowa określając dochodzone roszczenie oraz wskazując podstawę faktyczną żądania, nie oznaczyła tej podstawy w sposób na tyle szeroki, aby możliwa była obecnie jego ocena na podstawie przepisu art. 410 k.c. dotyczącego nienależnego świadczenia. Zatem istnieje możliwość dokonania badania roszczenia w oparciu o inną podstawę materialnoprawną, zgłoszoną na etapie postępowania apelacyjnego, jednakże w niniejszym postępowaniu takiego badania nie dokonano z uwagi na niepełne sformułowanie stanowiska procesowego przez powodowy bank. Zważyć należy, że sąd odwoławczy orzeka w granicach zgłoszonego w sprawie roszczenia (art. 321 § 1 k.p.c.), a zgodnie z art. 383 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym – co do zasady – nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami. Granice roszczenia procesowego są wyznaczone żądaniem pozwu oraz przytoczoną na jego uzasadnienie podstawą faktyczną. W tym stanie rzeczy sąd odwoławczy może zbadać zgłoszone w sprawie roszczenie w świetle innej podstawy materialnoprawnej wyłącznie wówczas, gdy podstawa taka mieści się w podstawie faktycznej przytoczonej na uzasadnienie zgłoszonego w sprawie żądania. Natomiast „oparcie wyroku na podstawie faktycznej nie powołanej przez powoda jest orzeczeniem ponad żądanie w rozumieniu art. 321 k.p.c.” (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18.03.2005 r., II CK 556/04, biul. SN z 2005 r., nr 5, poz.10).

Zważyć zatem należy, że powodowy bank na etapie postępowania przed Sądem I instancji w sposób wyraźny opierał swoje żądanie o zapłatę z tytułu umowy kredytu, którego pozwana nie spłaciła, a umowa została jej wypowiedziana. Na rozprawie w dniu 30 kwietnia 2021 r. pełnomocnik strony powodowej oświadczył, że podstawą żądania jest jedynie umowa, w oparciu o którą zostało sformułowane żądanie i w oparciu o tę umowę jest należne roszczenie banku. Nie określił zatem podstawy faktycznej roszczenia w taki sposób, aby aktualnie Sąd II instancji mógł dokonać badania żądania w oparciu o przepisy art. 410 k.c. Ponadto bank w sposób bardzo lakoniczny określił podstawę tego nowego roszczenia i z czego ono wynika, odwołując się w sposób ogólny do orzecznictwa Sądu Najwyższego, że w sytuacji, gdy strona powodowa domaga się zasądzenia określonej kwoty pieniężnej na podstawie umowy, to Sąd - stwierdziwszy nieważność tej umowy - może uwzględnić powództwo na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Jednakże podstawa faktyczna żądania musi być szeroko określona oraz samo żądanie musi zostać szczegółowo określone, wyliczone i zostać wykazane. Apelujący na pytanie Sądu nie był w stanie wskazać jak ustalił kwotę 236 414,89 zł tytułem udzielonego pozwanej kapitału z umowy kredytowej, skoro z umowy tej wynika iż kredyt został udzielony w kwocie 234 012,95 zł. Nie zostało w żaden sposób wyjaśnione w jaki sposób powstała różnica w dochodzonej kwocie, z czego wynikać miała wyższa należność banku niż wskazana w umowie. Apelujący na rozprawie w dniu 3 lipca 2023 r. nie wskazał nadto w jaki sposób została wyliczona kwota 156 953,49 zł tytułem wynagrodzenia za korzystanie z kapitału. Z uwagi zatem na brak dostatecznie szerokiego określenia podstawy faktycznej roszczenia oraz lakoniczność stanowiska powódki co do dochodzonych aktualnie kwot, Sąd Apelacyjny nie dokonał zbadania roszczenia banku w oparciu o przepisy art. 410 k.c. dotyczące nienależnego świadczenia.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako nieuzasadnioną, na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd rozstrzygnął w pkt 2 zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik (art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Na zasądzone od przegrywającej strony powodowej na rzecz wygrywającej pozwanej koszty złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika w osobie radcy prawnego w kwocie 8 100 zł - ustalone na

postawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 zd. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 265).